ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 108, Eylül 2020, s. 456-480

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.45163>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
11.07.2020

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.09.2020

Betül YAZAR

MEB. Müzik Öğretmeni
betulyazar00@gmail.com

Prof. Dr. Belir TECİMER

Gazi Üniversitesi, GEF, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi ABD
belir@gazi.edu.tr

456

GÖRME ENGELLİ MÜZİK ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETMENLİK SÜRECİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Öz

Bu araştırma; görme engelli müzik öğretmenlerinin öğretmenlik sürecinde yaşadıkları sorunları saptamak ve sorunlara yönelik çözüm önerileri getirmek amacıyla yapılmış nitel bir durum çalışmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı içerisinde öğretmenlik yapmakta olan ve en az bir yıllık öğretmenlik tecrübesi bulunan 10 görme engelli müzik öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler; ‘Google Formlar’ kullanılarak hazırlanan görüşme formlarının, katılımcılara ‘WhatsApp, Facebook, e-posta’ gibi iletişim kanallarıyla ulaştırılması yoluyla toplanmıştır. Elde edilen veriler, alt problemler doğrultusunda, betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları; görme engelli müzik öğretmenlerinin en çok, normal gelişim gösteren öğrencilere müzikal okuma-yazma öğretiminde ve bunu takiben sınıf yönetiminde zorlandıklarını göstermiştir. Bunun yanı sıra; MEB tarafından verilen hizmet içi eğitimlerin erişilebilir olmaması nedeniyle bu eğitimlerden yararlanamadıkları da tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, görme engelli müzik öğretmenlerinin kendi sınıflarında karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik olarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Görme Engelli, Görme Engelli Müzik Öğretmeni, Müzik Öğretim Sorunları.

VISUALLY IMPAIRED MUSIC TEACHERS' PROBLEMS DURING THE TEACHING PROCESS

Abstract

This is a qualitative case study conducted to identify the problems experienced by visually impaired music teachers' problems during the teaching process and to suggest solutions for these problems. The study group of the research consists of 10 visually impaired music teachers who have had at least one year of teaching experience during the academic year 2019-2020. A structured interview form, which was developed by the researchers using Google Forms, was used as a data collection tool. The interview forms were sent to the participants through the communication channels such as 'WhatsApp, Facebook, and e-mail. The data obtained were analyzed descriptively in line with the sub-problems. It was found out that visually impaired music teachers had difficulties in general in teaching musical reading and writing to the normal students and subsequently in the classroom management. In addition, the teachers had reported that they could not benefit from the in-service trainings given by the Ministry of National Education. At the end of this research, suggestions were given to solve the problems reported by the visually impaired music teachers.

Keywords: Visually Impaired, Visually Impaired Music Teacher, Music Teaching Problems.

GİRİŞ

Şüphesiz her insanın şekillenmesinde, yetişmesinde öğretmenler önemli rol oynamaktadır. Atatürk'ün, bir ulusun gelişiminde ve değişiminde önemli bir unsur olarak gördüğü, müzikteki yeni değişme ve gelişmeleri insanlara kavratmada en etkin rol alacak kişiler müzik öğretmenleridir.

Müzik öğretmenliği, görme engelliler tarafından da yürütülen bir meslektir ve görme engelli bireylerin bağımsız yaşam mücadelesine katılmalarına, toplumda saygınlık kazanmalarına, nitelikli bireyler olmalarına katkı sağlayan bir alandır. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2015 yılında yayınlanan *Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği*'nde; görevini devamlı yapmasına engel olabilecek, akıl hastalığı bulunanlar hariç olmak üzere, engellilerin öğretmenliğe atamalarının, *Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı ve Engellilerin Devlet Memurluğuna Alınmaları Hakkında Yönetmelik* hükümleri çerçevesinde yapıldığı belirtilmiştir. Bu yönetmelikte de, ülkemizde görme engellilerin, görme engelliler okullarında ya da temel eğitim okullarında öğretmenlik yapmalarının önünde yasal bir engel bulunmadığı açıkça görülmektedir.

Görme engelli öğrenciler, engelsiz öğrenciler ile aynı koşullarda öğrenim görmeye hak kazanır, aynı çalışma mekânlarını paylaşır ve aynı müfredatla mesleki müzik eğitimi alırlar. Fakat engelsiz öğrenciler ders materyallerine kolayca sahip olurken, görme engelli öğrenciler kendi kaynaklarını kendileri yaratmak zorunda kalmışlardır (Şendurur, 2016).

Görme engelliler, eğitim süreçlerinde Braille (kabartma) yazı sistemini kullanmaktadırlar. Braille yazı ve müzik notasyon yazısı, 20. yüzyılın en önemli gelişmelerinden

biridir. Ancak, bu yazı sisteminin kullanılmasında materyal eksikliği, normal yazıdaki bir materyalin kabartma yazıya aktarılması gibi sorunlarla karşılaşmaktadır (Sazlı ve Yurtseven, 2010). Müzik eğitimi alan görme engellilerin, arkadaşlarının ve öğretmenlerinin yardımlarıyla kendi kaynaklarını kendi başlarına yaratmak zorunda kalmaları, zaman kaybına uğramalarının yanısıra, başkalarına bağımlı bir eğitim süreci geçirmelerine yol açmaktadır (Şendurur, 2016).

Görme engellilerin müzik eğitimi sürecinde kaynak erişimi sorunu başta olmak üzere birçok sorun yaşandığı yapılan araştırmalarla da saptanmıştır. Öz tarafından 2019 yılında, görme engelliler ortaokulunda eğitim gören öğrencilerin müzik eğitimi sürecinde yaşanan sorunları tespit etmek amacıyla yapılan çalışma; müzik eğitimi sürecinin en başından beri Braille notalara erişim sorunu ve müzik eğitimcilerinin görme engellilerin eğitimine ilişkin bilgi sahibi olmamasından doğan sorunlar yaşandığını göstermektedir. Kaynak erişimi ve müzik eğitimcilerinin görme engellilere eğitim verebilecek yeterliliğe sahip olmaması gibi sorunların mesleki müzik eğitimi sürecinde artarak yaşandığı ise, Özsökmen (2019) ve Bağrıyanık (2019) tarafından yapılan araştırmalarda görülmektedir. Bu sorunların yanısıra; Özsökmen (2019) ve Ball (2017) tarafından yapılan araştırmalarda, görme engelli müzik öğrencilerine çalgı tutuşu, vokal teknikleri, diyafram egzersizleri gibi uygulamalı hareketlerin gösterilmesinde zorlanıldığı tespit edilmiştir.

Görme engellilerin müzik eğitimleri sürecinde karşılaştıkları sorunlar göz önüne alınacak olursa, müzik öğretmenliği sürecinde de birçok sorunla karşılaşabilecekleri kanısına varılabilir.

Kaptan ve Giral'ın 2015 yılında, Sivas ilinde görev yapan müzik öğretmenlerinin mesleki yaşantılarında karşılaştıkları problemleri saptamak amacıyla yapmış oldukları araştırmaya göre müzik öğretmenleri; ders kitaplarındaki makam, tonalite gibi konuların öğrenci seviyesine uygun olmaması, müzik dersine yönelik dersliklerin olmaması, okul yönetiminin materyal temini konusunda destek olmaması, okullardaki müziksel olanakların kısıtlı olmasına karşın, kutlama-anma törenleri konusunda müzik öğretmenlerinden beklentinin fazla olması, diğer branş öğretmenlerinin müzik dersine karşı bakış açılarının olumsuz yönde olması, öğrencilerin müzik dersine karşı ilgisiz olması gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

Gülşen'in 2002'de yapmış olduğu araştırmaya göre; müzik öğretmenleri; müzik eğitimi verebilecek öğretmen yeterliliğine sahip olamama, çalışma ortamlarının yetersiz olması, okul yöneticilerinin müzik eğitimini destekleyici davranışlarının yetersiz olması, öğrencilerin öğrenmeye istekli ve hazır olmaması gibi sorunlar yaşamaktadırlar.

Engeli olmayan müzik öğretmenlerinin yaşadığı sorunlar göz önüne alındığında; görme engelli müzik öğretmenlerinin daha çeşitli ve çözüm gerektiren sorunlarının olması muhtemeldir. Görme engelli müzik öğretmenleri ile ilgili olarak, Şendurur'un 2016 yılında yapmış olduğu 'Görme Engelli Müzik Öğretmenlerinin Görme Engelli Öğrencilerin Çalgı Eğitimi Dersi Sürecine İlişkin Görüşleri' adlı çalışma da, görme engellilerin eğitim süreçlerinde olduğu gibi, öğretmenlik süreçlerinde de görme engelli öğrencilerine çalgı dersi verebilmek için yeterli Braille notaya sahip olmadıklarını, görme engelli öğrenci ve öğretmenlerin, kendi notalarını yazarak kaynak elde ettiklerini göstermektedir.

Bunun yanısıra, ülkemizde ve dünyada, görme engelli müzik öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar üzerine sadece Doğan'ın 2004'te, ülkemizde yapmış olduğu bir çalışmaya rastlanmıştır. Doğan, görme engelli müzik öğretmenlerinin; hizmet içi eğitim, müzik eğitimi ile ilgili gelişmeleri izleyememe, okul çevresindeki müzik kültürünün olumsuzluğu, insanların ön yargılı

olması, ders dışı etkinliklerde etkin rol oynayamama, eğitimi öğrenci merkezli kılacak etkinliklerde bulunamama, eğitim-öğretim araçlarından yeterince yararlanamama gibi sorunlar yaşadığını tespit etmiştir.

Günümüz teknolojisinin getirdiği yeniliklerin eğitim-öğretim araçlarına da yansımaları, akıllı tahtaların sınıflara girmesi, bilgisayar ve akıllı telefonların ekran okuyucuları sayesinde görme engellilerin işlerini kolaylaştırmada etkin rol alması, zaman içerisinde engellilere bakışın değişmesi gibi nedenler, görme engelli müzik öğretmenlerinin sorunlarını bu gelişmeler ışığında tespit ederek çözüm önerileri getirmeyi gerekli kılmaktadır.

Doğar'ın 2004 Yılında görme engelli müzik öğretmenlerinin sorunları üzerine yaptığı araştırmadan bu yana görme engelli müzik öğretmenlerinin sorunlarını ele alan bir araştırmanın, alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, araştırmacılarından birinin görme engelli bir müzik öğretmeni olmasının, bu alanda yeni bir araştırma yapma gerekliliğinin duyulmasında, alana katkı sağlayacak problemlerin tespit edilmesinde ve çözüm önerileri getirilmesinde önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada; “Görme engelli müzik öğretmenlerinin, öğretmenlik sürecinde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” sorusuna cevap aramak ve bu doğrultuda sorunlara yönelik çözüm önerileri getirmek amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda; şu sorulara cevap aranmıştır:

Görme engelli müzik öğretmenlerince;

1. Öğretmenliğe ilk başladıklarında; öğretememe, öğrencilerle ders içi iletişim kuramama, kutlama-anma törenlerini yürütememe vb. Konularda yaşanan kaygılar ve bu kaygıları gidermek için başvurulacak yollar nelerdir?
2. Öğretmenlik sürecinin başında karşılaşılan güçlükler, öğrenciler ile ders içi iletişim kurma, onlara bir konuyu ya da bir çalgıyı öğretme, kaynaştırma öğrencileri ile ders işleme, sınıf yönetimi, kutlama-anma törenlerini yürütme gibi konularda sorun yaşanmakta mıdır ve eğer yaşıyorsa, bu sorunlar nelerdir?
3. Derslerde hangi araç-gereçler kullanılmakta, ders materyalleri hangi yollarla temin edilmektedir?
4. Müzik öğretim müfredatını göz önüne alacak olursak, normal gelişim gösteren bir öğrenciye öğretmekte zorlanılan konular nelerdir?
5. Öğrencilerin sınavları nasıl yapılmakta, ödevleri nasıl kontrol edilmektedir?
6. Okul yönetimiyle sorun yaşanmakta mıdır?
7. MEB tarafından oluşturulan ‘EBA, e-Okul, MEBBİS’ gibi platformların kullanımında ve MEB tarafından verilen hizmet içi eğitimlerde sorun yaşanmakta mıdır?
8. Eğer varsa, öğretmenlik sürecinde yaşanan diğer sorunlar nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma; görme engelli müzik öğretmenlerinin öğretmenlik sürecinde yaşadıkları sorunları tespit etmeyi ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri getirmeyi amaçlayan bir durum çalışmasıdır, dolayısıyla nitel bir araştırmadır.

Durum çalışması; eğitim alanında, nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan, ‘niçin ve ‘nasıl’ sorularını temel alan ve araştırmacının kontrol edemediği bir olgu veya olayı derinliğine incelemesine olanak sağlayan bir araştırma yöntemidir (Seggie ve Bayyurt, 2017).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı içerisinde öğretmenlik yapmakta olan, en az bir yıllık öğretmenlik tecrübesi bulunan, 10 görme engelli müzik öğretmeni oluşturmaktadır. Görme engelli müzik öğretmenlerine, WhatsApp, Facebook, e-posta, ve telefon’ aracılığıyla ulaşılmıştır.

Görme engelli müzik öğretmenlerinin sayısının çok fazla olmaması göz önüne alındığında; 10 görme engelli müzik öğretmenin, araştırmanın amaçlarına uygun, detaylı veri sunabilecek nitelikte ve dolayısıyla bu araştırma için uygun bir çalışma grubu olduğu düşünülmektedir. Nitel araştırmalarda büyük gruplar yerine, araştırmanın amaçlarını karşılayan detaylı veri sunabilecek örneklemelerin belirlenmesi gereklidir (Coyne’ dan aktaran, Baltacı, 2018).

Çalışma Grubuna Ait Demografik Özellikler

460

Tablo 1.

Görme Engelli Müzik Öğretmenlerinin Yaş Dağılımları

	F
25-30 Yaş Arası	5
31-35 Yaş Arası	2
36-40 Yaş Arası	1
41-45 Yaş Arası	1
46-50 Yaş Arası	1
TOPLAM	10

Tablo 1’de görüldüğü üzere; araştırmaya katılan görme engelli müzik öğretmenlerinin beşi 25-30 yaş arasında, ikisi 31-35 yaş arasında, biri 36-40 yaş arasında, biri 41-45 yaş arasında ve biri 46-50 yaş arasındadır.

Tablo 2.

Görme Engelli Müzik Öğretmenlerinin Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet Dağılımı	F
Kadın	2
Erkek	8
Toplam	10

Tablo 2’de görüldüğü üzere; araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin ikisi kadın, sekizi erkektir.

Tablo 3.

Görme Engelli Müzik Öğretmenlerinin Mezun Oldukları Müzik Eğitimi Kurumları

Mezun Olunan Kurum	F
Müzik Eğitimi ABD	9
Konservatuar	1
Toplam	10

461

Tablo 3’te görüldüğü üzere; araştırmaya katılan görme engelli müzik öğretmenlerinin dokuzu müzik eğitimi anabilim dallarından, biri ise konservatuardan mezun olmuştur.

Tablo 4.

Görme Engelli Müzik Öğretmenlerinin Hizmet Yılları

Hizmet Yılı	F
1-5 Yıl Arası	4
6-10 Yıl Arası	3
11-15 Yıl Arası	1
16-20 Yıl Arası	1

21-25 Yıl Arası	1
Toplam	10

Tablo 4’te görüldüğü üzere; araştırmaya katılan görme engelli müzik öğretmenlerinin dördü 1-5 yıl arası, üçü 6-10 yıl arası, biri 11-15 yıl arası, biri 16-20 yıl arası, ve biri 21-25 yıl arası çalışma tecrübesine sahiptir.

Tablo 5.

Görme Engelli Müzik Öğretmenlerinin Çalıştıkları Okul Türü

Okul Türü	F
Görme Engelliler Okulu	1
Temel Eğitim Okulu	9
Toplam	10

Tablo 5’te görüldüğü üzere araştırmaya katılan görme engelli müzik öğretmenlerinin biri görme engelliler okulunda, dokuzu ise temel eğitim okullarında müzik öğretmenliği yapmaktadır.

462

Tablo 6.

Görme Engelli Müzik Öğretmenlerinin Çalıştıkları Okul Düzeyi

Okul Düzeyi	F
Ortaokul	5
Lise	5
Toplam	10

Tablo 6’da görüldüğü üzere; araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin beşi ortaokul, beşi lise düzeyindeki okullarda görev yapmaktadır.

Verilerin Toplanması

Veriler, araştırmacılar tarafından araştırmanın alt amaçları doğrultusunda geliştirilen yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla toplanmıştır. Yapılandırılmış görüşme; her bir sorunun, her bir katılımcıya aynı biçimde ve aynı sırayla sorulduğu görüşme türüdür (Türnüklü, 2000). Yapılandırılmış görüşme formu soruları, kişisel bilgilere ilişkin sorular ve öğretmenlik sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin sorular olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Görme

engelli müzik öğretmenleri, kendilerine WhatsApp, Facebook ve e-posta aracılığıyla iletilen formları, ‘Google Formlar’ üzerinden, bilgisayar ve akıllı telefonlarda bulunan ekran okuyucular aracılığıyla doldurmuşlardır.

Verilerin Analiz Edilmesi

Veriler, araştırmanın amaçları çerçevesinde, betimsel olarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz; nesnelerin, kişilerin, olayların veya olguların temel özelliklerinin yazılı olarak ifade edildiği bir analiz türüdür (Özdemir, 2010).

BULGULAR

Araştırma bulguları, ‘alt amaçlar doğrultusunda hazırlanan görüşme formu soruları kapsamında, görme engelli müzik öğretmenlerince belirtilen görüşlere yer verilerek’ sunulmuştur.

Görme engelli müzik öğretmenlerinin görüşlerine yer verilirken; katılımcılar, ‘G.E.M.Ö.’ (Görme Engelli Müzik Öğretmeni) olarak kodlanmıştır.

Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Soru: Öğretmenliğe ilk başladığınızda kaygılandınız mı? (Nasıl öğreteceğim, öğrencilerle iletişim sorunu yaşar mıyım, kutlama-anma törenlerini nasıl yapacağım vb.)

Bu soruya verilen cevaplar; üç katılımcının, öğretmenliğe başladıkları anda herhangi bir kaygı yaşamadığını göstermektedir. Kaygı yaşayan öğretmenler ise; öğretememe (tahta kullanarak nota öğretememe, bir konuyu öğretememe), materyal ve kaynak temin edememe, çalgı tutuşunu gösterememe, sınıfa hakim olamama, törenleri hazırlamada başarısız olma gibi kaygılar yaşamışlardır.

Katılımcılar, öğretmenliğe başladıkları anda yaşadıkları kaygıları şu şekilde ifade etmişlerdir:

G.E.M.Ö.1. İlk yıl biraz kaygılandım. Görme engelli öğrencilere çalgı tutuşunu gösterememe kaygısı yaşadım.

G.E.M.Ö.2. Sınıfa hakim olamama, tahtayı kullanarak nota öğretememe, törenleri hazırlamada başarısız olma kaygısı yaşadım.

G.E.M.Ö.9. Öğrenciye bir konuyu nasıl anlatacağım konusunda kaygı yaşadım. Örneğin; müziksel terimleri akılda kalıcı bir şekilde anlatma, çalgı öğretimine ilişkin kullanabileceğim yöntemler; öğretimde kullanabileceğim materyallere ve kaynaklara erişim gibi konularda çeşitli kaygılar yaşadım.

Soru: Eğer bu tür kaygılarınız olduysa, bu kaygıları gidermek için ne yaptınız? (Size yardımcı olabilecek tecrübeli bir öğretmenle konuşmak, araştırma yapmak vs.)

Bu soruya verilen cevaplar; görme engelli müzik öğretmenlerinin tamamının; zaman içerisinde bir şeyleri başarma duygusu yaşayarak, okul yönetiminin desteğini alarak, bu konuda tecrübeli öğretmenler ile fikir alışverişi yaparak ve müzik derslerinde kullanılabilecek materyalleri araştırıp deneme-yanılma yöntemiyle derslerde kullanarak kaygılarından kurtulduklarını göstermektedir.

Bu konuya ilişkin örnek görüş şudur:

G.E.M.Ö.6. Tecrübeli branş öğretmenleri ile konuşarak fikir alışverişinde bulunmak, anlatılacak konularla ilgili videolar bulmak ve onları konularına göre ayırarak öğrencilere dinletmek/izletmek, kendimce yöntemler deneyip uygulanabilirliğini tespit etmeye çalışmak, org eşliğinde eserler öğretmeye çalışmak gibi çalışmalarda bulunuyorum.

İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Soru: Öğretmenliğe başladığınızda ve daha sonraki süreç içerisinde yaşadığınız sorunlar nelerdir?

Bu soruya verilen cevaplar; bir katılımcının her hangi bir sorun yaşamadığını göstermektedir.

Sorunlarını ifade eden diğer öğretmenler ise; materyal edinme, kaynak bulma konusunda MEB tarafından yayınlanan ders kitaplarına ve kılavuz kitaplara erişememe nedeniyle ders içeriklerini kendi başına hazırlamak zorunda kalma gibi sorunlar yaşamaktadırlar. Öğretim sürecinde en çok notaların yerlerini dizmek üzerinde gösterme konusunda sorun yaşamaktadırlar. Ölçme-değerlendirme sürecinde öğrencilerin notaları ne kadar öğrendiklerini ölçememe gibi sorunlar yaşamaktadırlar. Sınıf yönetimi konusunda müzik sınıfında oturma düzeni oluşturamama, hangi öğrencinin konuştuğunu, hangi öğrencinin gezdiğini, hangi öğrencinin yemek yediğini görememe nedeniyle duruma müdahale edememe, öğrencilerin dersten habersizce çıkmaları, uygulamalı sınav yaparken bazı sınıflarda sessizliği sağlayamama, son dersin bitmesine epeyce zaman kalmasına rağmen öğrencilerin kapı önüne yığılmasını engelleyememe gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bunların yanı sıra; öğrenciler ile iletişim kurma, yoklama ve ders defterini yazma, okul idaresi ve öğretmenler arasındaki ilişkisel sorunlardan etkilenme, akıllı tahtanın idaresinde zorlanma, müzik odasının olmaması nedeniyle çalgıyı sınıflara taşımak zorunda kalma, müzik sesi nedeniyle idare ile tartışma konularında sorunlar yaşamaktadırlar.

Yaşanan sorunlar, öğretmenlerce şu şekilde ifade edilmiştir:

G.E.M.Ö.1. Okul idaresi ve öğretmenler arasındaki ilişkisel sorunlardan etkilendim.

G.E.M.Ö.2. İlk başladığımda kız ve erkek öğrencilerin seslerini ayırt edemiyordum. Boş sıralarda öğrenci oturuyor sanıyordum. Ayakta oldukları halde, ayağa kalkın diyordum. Bunları sorun etmedim, güldüm geçtim. İlerleyen yıllarda sınıftaki müzik sesinden dolayı okul idaresiyle tartışma yaşadım. Bunun yanı sıra; öğrencilerden birine ‘sus, ayakta gezme, yemek yeme diyorum; öğrenci de, ‘ben yapmadım hocam’ diyor. Kimin yaptığını göremiyorum. Bir de sınıftan habersizce çıkanlar oluyordu.

G.E.M.Ö.3. Akıllı tahtanın idaresinde zorlanıyordum.

G.E.M.Ö.6. Uygulama sınavı yaparken bazı sınıflarda sessizliği sağlama, müzik odası olmadığı için orgu taşımak zorunda kalma, son ders saatinde dersin bitmesine epey zaman kalmasına rağmen öğrencilerin kapı önüne yığılmalarını engelleyememe.

G.E.M.Ö.7. Müzik öğretmenliği düşünüldüğünde en büyük sorun, MEB tarafından yayınlanan ders kitaplarına ve kılavuz kitaplara erişemiyor oluşumuz. İlköğretimde çalıştığım iki yıl boyunca asla ders kitabını takip edemedim. Müfredata uygun ders içeriğini kendim hazırlamak, şarkılarımı kendim seçmek zorunda kaldım. Bunun yanı sıra hiç görmüyorsanız,

öğrencilerinize dizek üzerinde notaları anlatmanız ve doğru öğrenip öğrenmediklerini ölçüp değerlendirmeniz çok zor.

G.E.M.Ö.10. Her sene başında defteri yazması için öğrenci görevlendirene kadar biraz sıkıntı yaşıyorum. Tabi bu durum, beşinci sınıflar için geçerli.

Müzik öğretmenleri; yaşadıkları bazı sorunlara ilişkin kendilerince çözüm getirdiklerini de belirtmişlerdir. Sınıftaki öğrencilerin dersten habersizce çıkmamaları için sınıfın kapısını kilitlemek, sınıf düzenini oluşturma konusunda diğer öğretmenlerden yardım almak, nota öğretimi konusunda tahtaya nota yazamama sorununa karşın bilgisayarda yazılan notayı tahtaya yansıtarak sorunu en aza indirmek, akıllı tahtanın kullanımı için asistan bir öğrenci belirleyerek ondan yardım almak; görme engelli müzik öğretmenlerinin sorunlarına buldukları çözümlerdir.

Bulunan çözümler, öğretmenlerce şu şekilde ifade edilmiştir:

G.E.M.Ö.2. Öğrenciler sınıftan habersizce çıkmasın diye, sınıfın kapısını kilitliyorum.

G.E.M.Ö.3. Akıllı tahtanın idaresi için her sınıfta bir asistan öğrenci görevlendirdim. Müzik sınıfındaki oturma düzenini ayarlamak görsel olduğu için bir öğretmenden yardım aldım.

G.E.M.Ö.7. Günümüzde tahtaya nota yazmanın yerini bilgisayardan nota yansıtmak almış olsa da, ölçme-değerlendirme hâlâ bazı noktalarda tek başımıza yapabildiğimiz bir şey değil.

Soru: Öğrencilerinizle ders içi iletişim kurmakta, onlara bir konuyu öğretmekte zorlanıyor musunuz?

Bu soruya cevap veren öğretmenlerden dördü öğrencileri ile ders içi iletişim kurma, onlara bir konuyu öğretme konusunda zorlanmadığını, biri kısmen zorlandığını, biri öğrencilerin öğrenmeye istekli olması halinde sorun yaşamadığını belirtmiştir. Bu konudaki sorunlarını dile getiren öğretmenlerin ise; daha önceki sorulara verilen ve bu soruya verilen cevaplarda görüldüğü üzere; en çok, dizek üzerinde notaların yerlerini öğretme konusunda ve bunu takiben sınıf yönetimi konusunda sorun yaşamakta olduğu görülmektedir. Bunların yanısıra; dışarıda yardımsever ve ilgili olan öğrencilerin, sınıf içerisinde son derece uyumsuz davranışlar göstermesi, derse yönelik malzeme getirmemesi gibi sorunlar nedeniyle öğrenci ile ders içi iletişim kurulamaması gibi sorunlar yaşanmaktadır. Bu konuda zorlandığını ifade eden bir öğretmen ise sorunlarına, araştırarak ve öğrencilerinden destek alarak çözüm getirdiğini belirtmiştir.

Yaşanan sorunlara ilişkin örnek görüşler şunlardır:

G.E.M.Ö.2. Dışarıda uyumlu olan öğrenciler, sınıfta son derece uyumsuz davranışlar gösterebiliyorlar. Dışarıda gördüklerinde selam veriyorlar, yardımcı oluyorlar; ama sınıfta uyumsuz oluyorlar. Malzeme getirmiyorlar. Konuların öğretimine ilişkin olarak nota öğretiminde sorun yaşıyorum.

G.E.M.Ö.3. Bazı konuların öğretimi esnasında sorunlar yaşadığımda, bunu hem kendi araştırmalarım, hem de öğrencilerimin fedakârca çalışmaları sayesinde aşabiliyorum. Görsel ağırlıklı konularda (nota öğretimi gibi), akıllı tahtadan destek alıyorum. Öğrencilerim her zaman bana destek oldular. Görme engelli bir öğretmen olarak, öğrencilerimin hiçbir zaman negatif bir tutumu ile karşılaşmadım.

G.E.M.Ö.7. Dizek üzerinde notaların yerlerinin gösterilmesi konusunda yaşanan sorunları bir önceki soruda yazmıştım. Şu an çalıştığım lise düzeyi için böyle bir sorunla karşılaşmadım ancak, ortaokul öğrencileri için sınıf yönetimi daha zor olabiliyor.

Soru: Öğrencilerinize çalgı öğretirken zorlanıyor musunuz?

Bu soruya verilen cevaplara göre, on görme engelli müzik öğretmeninden yedisinin, öğrencilerine çalgı öğretme konusunda zorlanmadığı anlaşılmaktadır.

Bu konuda zorlanan öğretmenler ise; ağır derecede zihinsel engelli ve öğrenmeye isteksiz tüm öğrencilere çalgı öğretiminde zorlanmaktadır. Birlikte çalma etkinlikleri esnasında hangi öğrencinin çaldığını, hangi öğrencinin çalmadığını görememek de öğretmenlerin yaşadığı bir başka sorundur. Bu sorunun, öğretmenin bir öğrenci görevlendirmesi ve görevli öğrencinin, kimin nasıl çaldığını öğretmesine söylemesi yoluyla çözüldüğü ortaya çıkmaktadır.

Bu konuya ilişkin örnek cevaplar şunlardır:

G.E.M.Ö.2. Çok zorlanmıyorum ama; birlikte çaldıklarında kimin çalıp kimin çalamadığını göremiyorum. Onun için de öğrenci görevlendiriyorum.

G.E.M.Ö.9. Genellikle zorlanmıyorum ama zihinsel engelli ya da özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerle zor olabiliyor. Tabii ki bu öğrencilerin ilgi ve yeteneğiyle de ilişkili. Eğer öğrencinin ilgisi yoksa, normal gelişim gösteren öğrencilerle de zor olabiliyor.

Soru: Eğer öğrencilerinize çalgı öğretirken zorlanıyorsanız, ne gibi sorunlar yaşıyorsunuz?

Bu soruya verilen cevaplar; beş müzik öğretmenin soruyu yanıtlamadığını, ikisinin zorlanmadığını ve sorun yaşamadığını göstermektedir. Bir öğretmen ise yalnızca zihinsel engeli ve özel öğrenme güçlüğü bulunan öğrencilere çalgı öğretirken zorlandığını ifade etmiş ancak, ne gibi sorunlar yaşadığını belirtmemiştir.

Sorunlarını dile getiren her iki öğretmen ise; görme engelli olmaları nedeniyle öğrencilerinin ellerine dokunarak çalgı tutuşlarını, doğru perdelere basıp basmadıklarını kontrol etmek durumunda kalmakta ve bu temasın yanlış anlaşılmalara sebep olacağı endişesi taşımaktadırlar.

Yaşanan bu sorun, öğretmenlerce şu şekilde ifade edilmiştir:

G.E.M.Ö.6. El tutuşlarını incelediğimde pek verimli olarak anlayamıyorum ve çalgıyı düzgün tutmalarını sağlamakta zorlanıyorum. Çok fazla temasın yanlış anlaşılacağı izlenimi de yaşadığımdan, pek dokunmaya cesaret de edemiyorum. Malum bazı bölgeler bu konularda sıkı oluyorlar. Bile bile yanlış anlaşılma, hele de engelli bir öğretmensiniz, kaçınılmaz olabiliyor.

G.E.M.Ö.7. Görme engelli olduğum için öğrencimin çalgıyı doğru tutup tutmadığını, doğru perdeyi kapatıp doğru tuşa basıp basmadığını anlamak için ellerine dokunmam gerekiyor. Kişisel mesafenin giderek önem kazandığı ve dokunmanın giderek daha az hoş karşılandığı bu dönemde tek endişem, kontrol maksatlı mecburi dokunmaların yanlış anlaşılması.

Soru: Sınıf yönetimi konusunda sorun yaşıyor musunuz?

Bu soruya verilen cevaplar; dört görme engelli müzik öğretmenin, sınıf yönetimi konusunda sorun yaşamadığını, birinin idare ve öğretmenlerin uyumlu çalışmaları halinde sorun yaşamadığını, üçünün ise zaman zaman sorun yaşadığını göstermektedir. Müzik öğretmenleri;

daha önce, ‘öğretmenlik sürecinde yaşadıkları sorunlar kapsamında’ ders esnasında hangi öğrencinin ayakta gezdiğini, hangi öğrencinin konuştuğunu, hangi öğrencinin yemek yediğini görememe nedeniyle duruma müdahale edememe, öğrencilerin dersten habersizce çıkması gibi sınıf yönetimi sorunlarını belirtmişlerdir. Bunların yanısıra; sınıf oturma düzenini ayarlayamama ve ders süresi yönetimi gibi sorunlar’ yaşadıkları görülmektedir.

Bu soruya verilen örnek cevap, şudur:

G.E.M.Ö.3. Bazen sorun yaşadığım anlar oluyor. Örneğin; sınıf oturma düzeni ya da ders süresi yönetimi. Ancak; zamanla aştığımı düşünüyorum.

Soru: Kutlama-anma törenlerini hazırlarken sorun yaşıyor musunuz?

Bu soruya verilen cevaplar, yedi görme engelli müzik öğretmenin kutlama-anma törenlerini hazırlarken sorun yaşamadığını göstermektedir. Bir öğretmen, kutlama-anma töreni hazırlamadığını ve bu törenleri nasıl yapacağı konusunda da endişeli olduğunu belirtmiştir.

Sorunlarını dile getiren öğretmenler ise koroyu bir araya getirme sırasında öğrencileri boy sırasına sokarken zorlanma ve beden eğitimi öğretmenlerinden yardım almak durumunda kalma gibi sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Kutlama-anma törenlerini hazırlama konusunda karşılaşılan sorunlar ve bu konudaki endişeler, öğretmenlerce şu şekilde dile getirilmiştir:

G.E.M.Ö.2. Koro toplarken sorun yaşıyorum. Öğrencileri bir arada tutmak, boy sırasına sokmak vs. Bunun için de beden eğitimi öğretmenlerinden yardım istiyorum.

G.E.M.Ö.6. Şu ana kadar tören hazırlamadım ve nasıl bir yol izleyeceğim konusunda bir fikre sahip değilim.

Soru: Eğitim verdiğiniz okulda kaynaştırma öğrencisi varsa, kaynaştırma öğrencileri ile ders işlerken sorun yaşıyor musunuz?

Bu soruya verilen cevaplar; araştırmaya katılan on görme engelli müzik öğretmeninden dördünün, kaynaştırma öğrencileri ile ders işlerken sorun yaşamadığını göstermektedir. Bir müzik öğretmeni kaynaştırma öğrencisini derse dahil etmeyip, doğrudan yüksek bir not verdiğini belirtmiştir. İki öğretmen, temel eğitim okulundaki kaynaştırma öğrencileri ile ilgili sorun yaşamadığını ancak, görme engelliler okullarındaki çift engelli öğrenciler ile ilgili sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Bir öğretmenin ise kaynaştırma öğrencileri ile sorun yaşamadığını ancak, ders süresinin kısa olması nedeniyle öğrencileri ile teneffüslerde ilgilendiği tespit edilmiştir. Hafif ya da orta düzeyde öğrenme güçlüğüne sahip kaynaştırma öğrencilerinin müzik derslerine katılımı esnasında bir sorun yaşanmadığı da öğretmenler tarafından dile getirilmiştir.

Sorunlarını belirten öğretmenlerin ise; ağır derecede zihinsel engelli öğrenciler ile göz teması kuramamaktan kaynaklı olarak öğretimin güçleşmesi, birlikte söyleme etkinliklerine katılıp katılmadıklarını görememe nedeniyle anlamakta zorlanma, işitme engelli öğrenciler ile iletişim kuramama, görme engelliler okullarında öğrenim gören çift engelli (görme engelinin yanısıra işitsel, zihinsel engelleri bulunan öğrenciler) ile ders işlerken yaşanan sorunlar, görme engelliler okullarında öğrenim gören az gören öğrencilerin Braille nota öğrenmek istememesi ve büyük puntolu notaları okumakta güçlük yaşamalarından kaynaklı zorluklar gibi sorunlar yaşadıkları görülmektedir.

Bu konuda yaşanan sorunlara ilişkin örnek görüşler şunlardır:

G.E.M.Ö.1. Temel eğitim okullarında kaynaştırma öğrencileri ile sorun yaşamıyorum ancak, görme engelliler okulunda çalıştığım dönemde çift engelli öğrenciler ile sorun yaşamıştım. Bu çift engelli öğrencilerin, görme engellerinin yanı sıra işitsel ve zihinsel engelleri de vardı. Görme engelliler okullarındaki az gören öğrencilerin eğitiminde de zorlandım. Braille nota öğrenmiyorlardı. Az olan görmeleri de normal notaları görmeye yetmiyordu.

G.E.M.Ö.6. Evet, kaynaştırma öğrencisi var. Şu ana kadar pek zorlanmadım. Geçen sene sınıfımın birinde işitme engelli bir öğrenci vardı. Onunla iletişimi sağlayamadım. Mecburen sadece bir ödev vererek sınav notunu değerlendirebildim.

G.E.M.Ö.7. Lise düzeyinde çalıştığım sürece karşılaştığım kaynaştırma öğrencileri genelde hafif ya da orta düzeyde öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerdi. Müzik dersi sırasında bu öğrencilerle sorun yaşamadım. Ancak, 2017-2018 öğretim yılında okulda oluşturulan ağır derecede öğrenme güçlüğü çeken öğrenci sınıfında müzik derslerine girmem istendi. Bu çocuklarla göz teması kurmadığınız takdirde bir şeyler anlatmanız imkansız. Ayrıca, birlikte söyleme etkinliklerine katılıp katılmadıklarını da her zaman anlamak zor. İlköğretimde çalıştığım yıllarda ise, hiç duymayan bir öğrencim ve ağır derecede zihinsel engelli bir öğrencim oldu. Bu öğrencilerle ders yapma konusunda gerçekten zorlanmıştım. Bence müzik öğretmenliği bölümlerinde özel gereksinimi olan bireylere özgü öğretim yöntem ve teknikleri de ders olarak anlatılmalı.

G.E.M.Ö.10. Hayır sorun yaşamıyorum ancak, dersin süresi kırk dakika olduğu için onlara bazen yeterince vakit ayıramıyorum. O nedenle, teneffüslerde ilgilenmeye çalışıyorum.

Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Soru: Derslerde hangi araç-gereçleri kullanıyorsunuz? (Akıllı tahta, bilgisayar, çalgılar vs.)

Bu soruya verilen cevaplar; on görme engelli müzik öğretmeninden yedisinin derslerinde diğer araçlarla birlikte akıllı tahtayı kullandığını, dördünün diğer araçlarla birlikte bilgisayar kullandığını göstermektedir. Bunların yanı sıra; kendi çalgılarını, blok flüt, melodika, piyano, org, keman, bağlama, bendir, ney, gitar, ukulele, kalimba, öğrencilere, şişelere mercimek, fasülye gibi şeyleri doldurarak yaptırdıkları Orff çalgıları gibi çeşitli çalgılar kullandıkları görülmektedir.

Bu soruya verilen örnek cevaplar şunlardır:

G.E.M.Ö.2. Normal tahta, bilgisayar, ses sistemi, melodika, blok flüt, bağlama, gitar, klavye, ney, bendir.

G.E.M.Ö.3. Akıllı tahta, Orff çalgıları, blok flüt, kalimba, ukulele ve kendi enstrümanım olan viyolonsel.

G.E.M.Ö.6. Akıllı tahta, blok flüt, org, şişelere doldurulan mercimek, fasülye gibi ses çıkartabilen ritmik araçlar.

G.E.M.Ö.7. Akıllı tahtayı daha çok projeksiyon olarak kullanıyorum, Kendi bilgisayarımdan ve klavyemden yararlanıyorum.

G.E.M.Ö.8. Akıllı tahta ve piyano.

G.E.M.Ö.10. Akıllı tahta, ders kitabı, blok flüt, Orff çalgıları, kendi çalgılarım (keman, bağlama, gitar, kanun).

Soru: Derste kullanacağınız materyalleri nasıl temin ediyorsunuz? (Derste anlatılacak konuyla ilgili slayt, video, sesli materyal, öğretimi kolaylaştıracak her türlü materyal).

Bu soruya verilen cevaplar; on görme engelli müzik öğretmeninden birinin, öğrencilerinden yardım alarak ders materyali hazırladığını, birinin okuldan ders materyali temin ettiğini göstermektedir. Bir öğretmen, derste sesli materyal kullandığını ancak nasıl temin ettiğini belirtmemiştir. Yedi öğretmen ise, Google', EBA' (Eğitim Bilişim Ağı), ve 'Youtube' gibi dijital platformlardan arama yaparak, Facebook grupları aracılığıyla ulaşarak ve kendileri hazırlayarak ders materyallerini temin etmektedirler. Ayrıca, MEB tarafından yayınlanan müzik dersi kitaplarının Braille olarak basılmasının materyal ihtiyacının karşılanmasına fayda sağlayacağı da öğretmenler tarafından dile getirilmiştir.

Ders materyallerini nasıl temin ettikleri, öğretmenler tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

G.E.M.Ö.1. Ders materyallerini kendim hazırlıyorum

G.E.M.Ö.2. Öğrencilerimden yardım alarak.

G.E.M.Ö.6. Youtube, Facebook grupları, Google araştırmaları gibi yöntemlerle bulmaya çalışıyorum. Ama müzik kitaplarının bizler için Braille olarak basılmasını çok istiyorum. Çünkü, kitaplarda da güzel eserler olabiliyor.

G.E.M.Ö.8. Okuldan temin ediyorum.

Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Soru: Müzik öğretim müfredatını göz önüne alacak olursak, normal gelişim gösteren bir öğrenciye öğretmekte zorlandığınız konular nelerdir?

Bu soruya verilen cevaplar; bir görme engelli müzik öğretmenin, görme engelliler okulunda çalıştığı ve dolayısıyla normal gelişim gösteren öğrencilerle çalışmadığı için, soruyu yanıtlamadığını, birinin ise, öğrencilerin öğrenmeye istekli olması halinde hiçbir sorunla karşılaşmadığını göstermektedir. Sorunlarını dile getiren öğretmenler ise; müzikal okuma-yazma öğretimi (nota öğretimi, tekrar işaretleri, Türk müziğinde kullanılan ses değiştirici işaretler, ölçü çizgisi, bitiş çizgisi vb. gösterimi), lise düzeyinde solfej yaptırma gibi konuların öğretiminde zorlanmakta ve MEB tarafından yayınlanan müzik dersi kitaplarının Braille olarak mevcut olmamasından kaynaklanan sorunlar yaşamaktadırlar.

Bu sorunlar, öğretmenlerce şu şekilde ifade edilmiştir:

G.E.M.Ö.2. Nota öğretiminde hem görsel açıdan öğretmekte, hem de öğrencilerin isteksizliğinden kaynaklı olarak zorlanıyorum.

G.E.M.Ö.3. Müzik dersi kitaplarının Braille olarak basılması durumunda, müfredatta yer alan eserleri daha rahat öğretebileceğimi, nota çalışmalarını yaptırabileceğimi düşünüyorum.

G.E.M.Ö.5. Lise düzeyi için solfej yaptırmada zorlanıyorum diyebilirim.

G.E.M.Ö.6. Nota ve değerleri, Türk müziği ses sistemi, ses değiştirici işaretler, makamlar.

G.E.M.Ö.7. Yazılı müzik dilinin (notalar, tekrar işaretleri, bitiş çizgisinin, ölçü çizgisinin yeri vb.) olduğu konular.

Bunun yanı sıra; görme engelinden değil, müzik öğretimi müfredatındaki konuların öğrencilerin seviyesine uygun olmamasından kaynaklanan sorunlarını dile getiren öğretmenler de bulunmaktadır. Bu sorunların en önemlisi, şu an yürürlükte olan ortaöğretim kurumları (liseler) müzik öğretim müfredatının güzel sanatlar liselerinde okuyan öğrencilerin düzeyine uygun olup, normal lise öğrencilerinin düzeyine uygun olmaması ve aralık öğretimi gibi konuları içermesidir. Buna ek olarak, ortaokul (5. sınıf) müfredatında yer alan Türk müziği makamları ve bilgisayarla nota yazımı gibi konuların öğrencilerin düzeyine göre çok zor olduğu öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Müfredattan kaynaklanan sorunların dışında, öğrencilerin öğrenmeye istekli olmaması da belirtilen bir diğer sorundur. Bu sorunlar, sadece görme engelli müzik öğretmenlerinin değil, tüm müzik öğretmenlerinin sorunlarındandır.

Yaşanan bu sorun, öğretmenler tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

G.E.M.Ö.3. Bazı sınıflarda Türk müziği konuları zor gelebiliyor.

G.E.M.Ö.7. Güzel sanatlar liseleri dışındaki liseler için aralıkları anlatmak gerçekten zor oluyor. Ancak bu zorluk görme engelli oluşumdan kaynaklanmıyor. Özellikle yürürlükte olan ortaöğretim kurumları müzik öğretim müfredatının güzel sanatlar lisesi düzeyinde olduğunu düşünüyorum.

G.E.M.Ö.10. Ortaokul 5. Sınıfların müfredatında olan bilgisayarla nota yazma ve makamlar konusu. Bu konuların 5. Sınıf değil de, daha üst sınıflarda olması gerekir.

Beşinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Soru: Öğrencilerin sınavlarını nasıl yapıyorsunuz?

Bu soruya verilen cevaplar; görme engelli müzik öğretmenlerinin altısının, öğrencilere derste öğrettikleri şarkı, türkü ve marşları söyleterek veya çaldırarak uygulamalı sınavlar yaptıklarını, dördünün ise uygulama sınavına ek olarak yazılı ödevler vererek, bilgisayar yardımıyla öğrencilere nota sorarak sınav yaptıklarını göstermektedir.

Öğrencileri sınav yapma yöntemleri, öğretmenler tarafından şu şekilde belirtilmiştir:

G.E.M.Ö.3. Sınavları genellikle uygulamalı yapıyorum. Bazen de ödev verme yöntemini kullanıyorum.

G.E.M.Ö.7. Genellikle uygulamalı sınavlar yapıyorum. Eğer nota öğretmişsem, bilgisayardan öğrenci için ayrı notalar hazırlayıp göstererek bunları okumalarını istiyorum. Yıl içinde öğrettiğim şarkılardan söyletiyorum.

G.E.M.Ö.9. melodikayla çaldıkları parçalardan ve kabartma nota yazımı sınavı yapıyorum.

Soru: Öğrencilerin ödevlerini nasıl kontrol ediyorsunuz?

Bu soruya verilen cevaplar, üç görme engelli müzik öğretmenin, öğrencilerin derslerdeki performansına dayalı olarak not verdiğini, birinin öğrencilerine ödev vermediğini göstermektedir. Bir müzik öğretmeni, görme engeli bulunmayan meslektaşlarından yardım alarak, bir müzik öğretmeni ise, dijital uygulamaların yanı sıra görme engeli bulunmayan öğretmenlerden yardım alarak ödevleri değerlendirmektedir. Bir öğretmen, görme engelliler okulunda çalıştığı için ödev kontrolünü kabartma yazı kullanarak yaptığını ve bu konuda bir sorun yaşamadığını belirtmiştir. Bir öğretmen ise öğrencilerin ödevlerini ses kaydı ile ulaştırmalarını

istediğini ve eğer ödevler yazılı olarak teslim edildiyse, kâğıtları başka birine okutarak, öğrencilerin kendilerine okutarak ve ödev konularıyla ilgili soru sorarak kontrol ettiğini belirtmiştir. Sadece iki öğretmenin öğrencilerin ödevlerini dijital ortamda yapmalarını isteyerek, e-posta ya da CD yoluyla ödevleri alarak, akıllı telefonlar ve bilgisayarlardaki ekran okuyucular sayesinde kontrol ettikleri anlaşılmaktadır. Yani, görme engelli müzik öğretmenlerinin üçü akıllı telefon ve bilgisayarlardaki ekran okuyucular yardımıyla, ikinci bir kişiye ihtiyaç duymadan öğrencilerinin ödevlerini kontrol edebilecek durumdadır.

Görme engelli müzik öğretmenleri, ödevleri kontrol etme yöntemlerini kendilerince şu şekilde açıklamışlardır:

G.E.M.Ö.1. Derste şarkı söyleterek performans notu veriyorum, yazılı ödev vermiyorum.

G.E.M.Ö.2. Gören öğretmen arkadaşlarımdan yardım alarak.

G.E.M.Ö.3. E-posta yöntemiyle ya da görme engeli olmayan meslektaşlarımdan yardım alarak.

G.E.M.Ö.6. Yapabilirlerse ödevlerini bana ses kaydıyla ulaştırmalarını istiyorum. Yazacaklarsa, kâğıtları alarak başkasına ya da kendilerine okutmaya çalışıyorum. Ödevlerle ilgili bir şeyler sorarak konuya çalışıp çalışmadıklarını anlamaya çalışıyorum.

G.E.M.Ö.7. Verdiğim tüm ödevleri dijital olarak teslim etmelerini istiyorum. CD'ye yazdırıyorlar ya da e-posta atıyorlar. Bana bu anketin sorularını ve verdiğim cevapları okuyan sistem, çocukların hazırladığı dijital ödevleri de okuyor.

G.E.M.Ö.9. Öğrencilerim de görme engelli olduğu için ödevlerini kabartma yazıyla kontrol ediyorum. Bu yüzden sorun yaşamıyorum.

Altıncı Alt Amaca İlişkin Bulgular

Soru: Okul yönetimiyle sorun yaşıyor musunuz?

Bu soruya verilen cevaplardan; görme engelli müzik öğretmenlerinin tamamının şu an çalıştıkları okulların yöneticileriyle sorun yaşamadıkları ancak, iki öğretmenin, daha önce çalıştıkları okulların yöneticileriyle sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Daha önce çalıştığı okulun yöneticileriyle sorun yaşayan öğretmenlerin ortak görüşü, bir öğretmen tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

G.E.M.Ö.7. Şu an görev yaptığım okul için hayır. Ancak geçmişte çalıştığım kurumlarda yönetim ile yaşadığım sorunlar oldu.

Yedinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Soru: MEB tarafından oluşturulan 'EBA, e-Okul, MEBBİS' gibi platformların kullanımında sorun yaşıyor musunuz?

Bu soruya verilen cevaplar, görme engelli müzik öğretmenlerinden birinin soruyu yanıtlamadığını, üç müzik öğretmenin genel olarak bu platformların kullanımında sorun yaşamadığını ancak; sitelerdeki güvenlik kodları ya da ekran okuyuculara uygun olarak hazırlanmayan, erişilebilir olmayan sistemlerin oluşturduğu ciddi sorunlarla karşılaştıklarını göstermektedir. Bir öğretmen, kısmen EBA kullanımında sorun yaşamakta, iki öğretmen bu platformları birilerinden yardım alarak kullanmaktadır. Bir öğretmen, EBA'da müziksel kaynakların bulunmaması nedeniyle EBA kullanmamaktadır. Bir öğretmen, erişilebilirlik

sorunlarının MEB'e bildirmesi sonucu çözülmesinin ardından bu platformları verimli bir şekilde kullanabildiğini belirtmiştir. Bir öğretmen, EBA, E-okul, MEBBİS gibi platformların kullanımında sorun yaşadığını belirtmiş ancak, sorunu hakkında açıklama yapmamıştır.

MEB'in oluşturduğu dijital platformların kullanımına ilişkin görüşler, şunlardır:

G.E.M.Ö.2. Bu platformları kullanmayı bilmiyorum. Başkalarının yardımıyla kullanıyorum.

G.E.M.Ö.3. Pandemi sürecinin başında EBA'ya giriş yaparken sorunlar oldu. Ancak, bunu MEB'e bildirerek çözüme ulaştım. Halen verimli bir şekilde kullanıyorum.

G.E.M.Ö.4. Kısmen EBA kullanımında sorun yaşıyorum.

G.E.M.Ö.6. EBA'nın müziksel içerik yönünden pek kaynak içerdiğini düşünmüyorum. EBA elbette daha erişilebilir olabilir. EBA'dan çok Youtube'u kullanıyorum.

G.E.M.Ö.7. Genellikle sorun yaşamıyorum ancak, bazen sitelerdeki güvenlik kodları ya da ekran okuyuculara uygun olarak hazırlanmayan, erişilebilir olmayan sistemler, ciddi sorun yaratıyor.

Soru: MEB tarafından verilen hizmet içi eğitimlerde sorun yaşıyor musunuz?

Bu soruya verilen cevaplardan görme engelli müzik öğretmenlerinin beşinin MEB tarafından verilen hizmet içi eğitimlerde bir sorun yaşamadığı anlaşılmaktadır. Bir öğretmen, kısmen sorun yaşadığını, bir öğretmen ise, hizmet içi eğitimlere çok fazla katılmadığını belirtmiştir.

Hizmet içi eğitimlere katılım konusunda yaşanan sorunları dile getiren üç katılımcı ise hizmet içi eğitimlerin engellilere yönelik olmaması, görsel içeriklerin yoğunlukta olması, eğitim içeriklerinin ve sınavların erişilebilir olmaması gibi sorunlar yaşamaktadırlar.

Hizmet içi eğitimlerde yaşanan sorunlar, öğretmenlerce şu şekilde ifade edilmiştir:

G.E.M.Ö.2. Hizmet içi eğitimler, engellilere yönelik olmuyor. Genelde normal öğretmenlere yönelik oluyor. Bize bir şeylerin gösterilmesini, anlatılmasını talep etmemiz halinde bile çok az gösteriyorlar. Görsel şeyleri anlamakta zorlanıyorum. Sürekli yanımdakilere slayt içeriklerini soruyoruz ve dikkatlerini dağıtıyoruz.

G.E.M.Ö.6. Bazı eğitimlerin görsellik içermesi problem olmakta.

G.E.M.Ö.7. Evet, genelde bu eğitimlerin sonunda yapılan sınavlar erişilemez oluyor. Hizmet içi eğitimleri ilerletmek ve içeriğe ulaşmak da genelde tek başıma yapabildiğim bir şey değil.

Sekizinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Soru: Eğer varsa, öğretmenlik sürecinde yaşadığınız diğer sorunlar nelerdir?

Bu soru, sadece bir müzik öğretmeni tarafından yanıtlanmıştır. Soruyu yanıtlayan öğretmen, öğrenci davranışlarıyla ilgili sorun yaşadığını belirtmiştir.

Sorununu dile getiren öğretmenin cevabı şudur:

G.E.M.Ö.8. Öğrenci davranışlarıyla ilgili sorun yaşıyorum.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Tartışma ve Sonuç

Birinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan görme engelli müzik öğretmenlerinin öğretmenliğe ilk başladıkları anda öğretememe (tahta kullanarak nota öğretememe, herhangi bir konuyu öğretememe), materyal ve kaynak temin edememe, çalgı tutuşunu gösterememe, sınıfa hakim olamama, kutlama-anma törenlerini hazırlamada başarısız olma gibi kaygılar yaşadıkları saptanmıştır. Katılımcılar zaman içerisinde bir şeyleri başarma duygusu yaşayarak, okul yönetiminin desteğini alarak, bu konuda tecrübeli öğretmenler ile fikir alışverişi yaparak ve müzik derslerinde kullanabilecekleri materyalleri araştırıp derslerde deneme-yanılma yöntemiyle kullanarak kaygılarından kurtulduklarını belirtmişlerdir.

Kaptan ve Giral'ın (2015) yapmış oldukları araştırmada, herhangi bir engeli bulunmayan müzik öğretmenlerinin; sınıfların kalabalık olması, okul yönetiminin materyal temin edilmesine destek olmaması, okullardaki olanakların yetersizliğine karşın kutlama-anma törenlerinde beklentinin fazla olması nedeniyle motivasyonlarının düşmesi gibi sorunlar yaşadıkları saptanmıştır. Engeli olmayan öğretmenlerin dahi böyle sorunlarla karşılaştıkları göz önüne alınacak olursa, görme engelli müzik öğretmenlerinin bu konularda kaygı yaşamalarının muhtemel olduğu söylenebilir.

Ball tarafından (2017) ve Özökmen tarafından (2019) yapılan araştırmalarda, görme engelli öğrencilere eğitim süreçlerinde çalgı tutuşu, çalgı teknikleri gibi öğelerin öğretiminde zorlandığı tespit edilmiştir. Bu durumda, görme engelli müzik öğretmenlerinin, öğrencilerine çalgı tutuşu, çalgı teknikleri gibi öğeleri öğretme konusunda kaygılanmaları olasıdır.

İkinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan görme engelli müzik öğretmenlerinin, öğretmenliğe başladıklarında ve sonraki süreç içerisinde materyal edinme, kaynak bulma, MEB tarafından yayınlanan ders kitaplarına ve kılavuz kitaplara erişememe nedeniyle ders içeriklerini kendi başına hazırlamak zorunda kalma gibi sorunlarla karşılaştıkları görülmüştür.

Doğar'ın (2004) yapmış olduğu araştırmada, görme engelli öğretmenlerin materyal edinme konusunda sorun yaşadıkları saptanmıştır. 2004 Yılından bu yana, bu durumun değişmediği söylenebilir.

Araştırma sonucunda görme engelli müzik öğretmenlerinin; dizek üzerinde notaların yerlerini göstermede zorlandıkları, ölçme-değerlendirme sürecinde ise öğrencilerin notaları ne kadar öğrendiklerini ölçmekte zorlandıkları, sınıf yönetimi konusunda; müzik sınıfında oturma düzeni oluşturamama, hangi öğrencinin konuştuğunu, hangi öğrencinin gezdiğini, hangi öğrencinin yemek yediğini görememe nedeniyle duruma müdahale edememe, öğrencilerin dersten habersizce çıkmaları, uygulamalı sınavların yapılması esnasında bazı sınıflarda sessizliği sağlayamama, son dersin bitmesine epeyce bir zaman kalmasına rağmen öğrencilerin kapı önüne yığılmasını engelleyememe gibi sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bunların yanı sıra öğrenciler ile iletişim kurma, yoklama ve ders defterini yazma, okul idaresi ve öğretmenler arasındaki ilişkisel sorunlardan etkilenme, akıllı tahtanın idaresinde zorlanma, müzik odasının olmaması nedeniyle çalgıyı sınıflara taşımak zorunda kalma, müzik sesi nedeniyle idare ile tartışma gibi sorunlar yaşadıkları anlaşılmıştır.

Gülşen'in 2002 yılında, Kaptan ve Giral'in 2015 yılında yapmış oldukları araştırmaları; engelli olmayan müzik öğretmenlerinin, müzik odası olmaması nedeniyle sorun yaşadıklarını göstermektedir. Engelli olmayan müzik öğretmenlerinin, müzik odasının olmamasını önemli sorunlar arasında gösterdiği göz önüne alınacak olursa, görme engelli öğretmenlerin çalgıları sınıftan sınıfa taşıma gibi bir sorun yaşamaları ve diğer öğretmenlerden daha çok zorlanmaları muhtemeldir.

Araştırmaya katılan müzik öğretmenleri, yaşadıkları bazı sorunlara kendilerince çözümler getirmişlerdir. Öğrencilerin sınıftan habersizce çıkmamaları için sınıfın kapısını kilitlemek, sınıf düzenini oluşturma konusunda diğer öğretmenlerden yardım almak, nota öğretimi konusunda tahtaya nota yazamama sorununa karşın bilgisayarda yazılan notayı tahtaya yansıtarak sorunu en aza indirmek, akıllı tahtanın kullanımı için bir asistan öğrenci görevlendirmek; öğretmenler tarafından bulunan çözümlerdir.

Görme engelli müzik öğretmenlerinin, öğrencileri ile iletişim kurmakta, (müzikal okuma-yazma dışında) bir konuyu öğretmekte zorlanmadıkları ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra dışarıda ilgili ve yardımsever olan öğrencilerin sınıfta son derece uyumsuz davranışlar göstermesi, derse yönelik malzeme getirmemesi nedeniyle öğrencilerle ders içi iletişimin kurulamaması gibi sorunlar da yaşadıkları saptanmıştır. Araştırmaya katılan bir öğretmenin ise, bir konuyu öğretme ve ders içi iletişim kurma konusundaki sorunlarına, öğrencilerinden destek alarak ve araştırarak çözüm bulduğu ortaya çıkmıştır.

Kaptan ve Giral'in (2015) yapmış oldukları araştırma da, engelli olmayan müzik öğretmenlerinin, öğrencilerin müzik dersine karşı ilgisiz olmalarından dolayı zorlandıklarını göstermekte; araştırmamızın bulgularıyla örtüşmektedir.

Araştırmaya katılan görme engelli müzik öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun, öğrencilerine çalgı öğretirken (çalgı tutuşunu gösterme dışında) zorlanmadıkları saptanmıştır. Sadece, çalgı öğretimi konusunda birlikte çalma etkinlikleri esnasında hangi öğrencinin çaldığını görememe sorunu yaşadıkları ve bu sorunu bir asistan öğrenci görevlendirerek çözdükleri görülmüştür. Bunun yanı sıra, zihinsel engelli öğrencilere ve öğrenmeye isteksiz olan öğrencilere çalgı öğretimi konusunda zorlandıkları da saptanmıştır.

Çalgı öğretme konusunda zorluk yaşayan öğretmenlerin, öğrencilerin çalgı tutuşlarını, doğru perdeyi kapatıp kapatmadıklarını, doğru tuşa basıp basmadıklarını kontrol etmek amacıyla ellerine dokunmak durumunda kaldıkları ve bu zorunlu temasın yanlış anlaşılabilceği endişesi taşıdıkları saptanmıştır.

Ball tarafından 2017'de yapılan bir araştırmada, görme engelli öğrencilerin çalgı teknikleri, vokal teknikleri gibi öğeleri başkalarını görerek ya da aynada kendilerini görerek öğrenme imkânları olmadığı için öğrenmekte zorlandıkları, bu öğeleri öğrenebilmek için öğretmenlerinin yardımına ihtiyaç duydukları saptanmıştır. Bu durumdan hareketle, görerek çalgının pozisyonu hakkında fikir sahibi olamayacakları düşünüldüğünde, görme engelli müzik öğretmenlerinin, öğrencilerinin ellerine dokunarak çalgı öğretmelerinin gerekliliği açıkça ortadadır.

Araştırmaya katılan görme engelli müzik öğretmenlerinin yaklaşık olarak yarısının, kaynaştırma öğrencileri ile ders yaparken sorun yaşamadığı saptanmıştır. Ancak, görme engelliler okullarında öğrenim gören çift engelli (görme engelinin yanı sıra zihinsel ve işitsel engeli) bulunan öğrencilerin eğitiminde sorun yaşandığı saptanmıştır. Hafif ya da orta düzeyde öğrenme

güçlüğü olan öğrencilerin müzik derslerine katılımları konusunda herhangi bir sorunla karşılaşmadığı, ancak ağır derecede zihinsel engelli ve işitsel engelli öğrencilerin eğitiminde zorlanıldığı saptanmıştır. Ağır derecede zihinsel engelli öğrenciler ile ders yaparken göz teması kuramamaktan kaynaklı olarak öğretimin güçleşmesi, birlikte söyleme etkinliklerine katılıp katılmadıklarını görememe nedeniyle öğrencinin çalıp çalmadığını kontrol edememe gibi sorunlarla karşılaştığı tespit edilmiştir. Bunların yanısıra işitme engelli öğrenciler ile iletişim kuramama, görme engelliler okullarında öğrenim gören az gören öğrencilerin Braille nota öğrenmek istememesi ve büyük puntolu notaları okumakta güçlük yaşamalarından kaynaklı zorluklar gibi sorunlar yaşandığı da saptanmıştır.

Baker tarafından 2014 yılında görme engelli müzisyenlerin yaşam öykülerinden yola çıkılarak yapılan bir araştırmada, az gören müzisyenlerin büyük puntolu notaları okumakta zorlanmalarının, öğrenmelerinin önünde engel oluşturduğu saptanmıştır. Bu araştırmanın bulguları, araştırmamızın bulgularıyla örtüşmektedir.

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin yaklaşık olarak yarısının, sınıf yönetimi konusunda sorun yaşamadığı, yaklaşık olarak üçte birinin zaman zaman sorun yaşadığı saptanmıştır. Sınıf yönetimi konusunda yaşanan sorunların öğrencilerin ders esnasındaki hareketlerini görememekten kaynaklı olarak öğrenciyi uyaramama ve öğretmen görmediği için öğrencilerin habersizce dersten çıkmalarının yanısıra sınıf oturma düzeni ve ders süresi yönetimi gibi sorunlar olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan görme engelli müzik öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu kutlama-anma törenlerini hazırlarken herhangi bir sorunla karşılaşmamaktadır. Bu konuda sorun yaşayan öğretmenlerin ise sadece koro toplama esnasında öğrencileri boy sırasına sokarken zorlandıkları ve bu sorunu beden eğitimi öğretmenlerinden yardım alarak çözdükleri saptanmıştır.

Üçüncü Alt Amaca İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun derslerinde diğer araçlarla birlikte akıllı tahta ve bilgisayar kullandığı tespit edilmiştir. Bunların yanısıra blok flüt, melodika, org, keman, bağlama, bendir, ney, gitar, ukulele, kalimba, öğrencilerin fasülye mercimek gibi ses çıkartan şeyleri şişelere doldurarak elde ettikleri Orff çalgıları gibi çeşitli çalgıları aktif olarak kullandıkları saptanmıştır.

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun; ‘Google, EBA, Youtube’ gibi dijital platformlardan arama yaparak, Facebook grupları aracılığıyla erişerek ve kendileri hazırlayarak derslerde kullanacakları materyalleri temin ettikleri saptanmıştır. Ayrıca, MEB tarafından yayınlanan ders kitaplarına ve kılavuz kitaplara erişememe sorunu yaşadıkları görülmüştür. Bu kitapların Braille olarak basılmasının, öğretimi kolaylaştıracağı öğretmenler tarafından vurgulanmıştır.

MEB tarafından yayınlanan ders kitapları, kılavuz kitaplar; PDF olarak erişime açılrsa da, bilgisayarlarda bulunan ekran okuyucuların normal notaları okuyamaması nedeniyle, görme engelli müzik öğretmenlerinin ihtiyacını karşılamamaktadır. Günümüz teknolojisi, materyal teminini kolaylaştırmış olsa da, MEB’in müzik dersi kitaplarına, kılavuz kitaplara erişim sağlanması konusunda görme engelli müzik öğretmenlerinin ihtiyaçlarını karşılamadığı ve materyal temini konusuyla tek başlarına baş etmek zorunda bıraktığı açıkça görülmektedir. Doğan’ın 2004’te yapmış olduğu araştırmada o günün şartlarıyla, görme engelli müzik öğretmenlerinin kaset ve teyp kullandıkları ve kaynaklara erişim konusunda daha sınırlı şartlara

sahip oldukları saptanmıştır. Sonuç olarak, her ne olursa olsun dün de, bu gün olduğu gibi, derslerde kullanacakları materyalleri kendi imkanlarıyla temin ettikleri ortadadır.

Bu sorunlar göz önüne alınarak, Doğan tarafından 2020 yılında sonuçlanan, görme engelli müzik öğretmenleri ve öğretmen adaylarının ulusal marşların piyano eşliklerine erişimi için dijital dağarcık hazırlamak ve görme engellilere yönelik dijital bir nota kütüphanesi olan ‘EngelsizNota’ kütüphanesinde ücretsiz olarak internet erişimine açmak amacıyla, araştırmaları Nart tarafından yapılan bir bilimsel araştırma projesi yürütülmüştür. Projenin hazırlık sürecinde yapılan araştırma sonucunda; görme engellilerin Braille yazıyla nota yazmalarının uzun zaman aldığı, kendilerine nota okuyabilecek gören müzisyenler bulmakta zorlandıkları ve ulusal marşların piyano eşliklerine erişmekte zorlandıkları görülmüştür. Proje kapsamında görme engelli müzik öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının ücretsiz olarak, hem Bartın Üniversitesi açık erişim sistemi, hem de engelsiznota.org adresi üzerinden erişebilecekleri bir ulusal marşlar dağarcığı hazırlanmış ve erişime açılmıştır. Hazırlanan bu ulusal marşlar dağarcığının, görme engelli müzik öğretmenlerinin öğretmenlik sürecini kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Dördüncü Alt Amaca İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan görme engelli müzik öğretmenlerinin müzik öğretim müfredatı göz önüne alındığında; müzikal okuma-yazma öğretimi; nota öğretimi, tekrar işaretleri, Türk müziğinde kullanılan ses değiştirici işaretler, ölçü çizgisi, bitiş çizgisi vb. gösterimi, bilgisayarda nota yazımı gibi yazılı müzik dili kullanmayı gerektiren konuların öğretiminde zorlandıkları saptanmıştır. Görme engellilerin büyük çoğunluğunun normal nota şekillerini bilmemeleri göz önüne alınacak olursa, görme engelli bir müzik öğretmenin, görme engeli bulunmayan bir öğrenciye müziksel okuma-yazma öğretimi konusunda zorlanması muhtemeldir. Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin, hemen hemen her sorunun cevabı olarak nota öğretiminde zorlandıklarını yazmaları, görme engellilere öğrencilik sürecinde bu konuda bilgi verilmediğinin göstergesidir.

Öğretim konusunda müzikal okuma-yazmanın yanısıra bir öğretmen, lise düzeyinde solfej yaptırma konusunda zorlandığını belirtmiştir. Ayrıca, MEB tarafından yayınlanan müzik dersi kitaplarının Braille olarak basılmıyor olması, görme engelli müzik öğretmenlerinin, müzik öğretiminde sorun yaşamalarına neden olmaktadır.

Görme engelli müzik öğretmenlerinin, görme engelinden değil ama müzik öğretim müfredatındaki konulardan kaynaklanan sorunlar yaşadıkları da tespit edilmiştir. Uygulanmakta olan ortaöğretim müzik öğretim müfredatının normal lise düzeyinden daha çok güzel sanatlar liselerinde okuyan öğrencilerin düzeyine uygun olduğu ve aralık öğretimi gibi konuları içerdiği belirtilmiştir. Ayrıca, ortaokul 5. Sınıf müfredatında yer alan Türk müziği makamları ve bilgisayarla nota yazımı gibi konuların da öğrencilerin düzeyine göre çok zor olduğu öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Müfredattan kaynaklanan sorunların yanısıra öğrencilerin öğrenmeye isteksiz olmaları da, müzik öğretmenleri tarafından, sorunlar arasında gösterilmiştir. Bu sorunların, katılımcıların görme engelli olmalarından kaynaklanmadığı göz önüne alındığında, tüm müzik öğretmenlerinin bu gibi sorunlar yaşadığı söylenebilir.

Kaptan ve Giral’ın (2015) yaptıkları çalışmada da, tonalite ve makam öğretimi gibi konuların öğrencilerin seviyesine uygun olmaması, müzik öğretmenleri tarafından sorunlar arasında gösterilmiştir. Araştırma bulguları, araştırmamızın bulgularıyla örtüşmektedir.

Beşinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan görme engelli müzik öğretmenlerinin, öğrencilere derslerde öğrettikleri şarkı, türkü ve marşları söyleterek veya çaldirarak uygulamalı sınavlar yaptıkları, buna ek olarak yazılı ödevler vererek, bilgisayarda yazdıkları notaları tahtaya yansıtıp öğrencilere nota sorarak sınav yaptıkları saptanmıştır.

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin sadece üçte biri, öğrencilerin ödevlerini dijital ortamlarda CD ya da e-posta yoluyla alabildiği, bilgisayar ve akıllı telefonlarda bulunan ekran okuyucular sayesinde ödev kontrol edebildiği tespit edilmiştir. Ödev kontrolü için dijital uygulamaların yanısıra görme engeli olmayan öğretmen arkadaşlarından yardım alarak, öğrencilerin ödevleri ses kaydı olarak ulaştırmasını istemek, kâğıda yazmaları halinde kâğıtları başkalarına ya da öğrencilerin kendilerine okutmak ve ödev konuları hakkında sorular sormak gibi yöntemler kullandıkları saptanmıştır. Bazı öğretmenlerin öğrencilere ödev vermediği, ders içerisindeki performansları doğrultusunda not verdiği de görülmüştür. Yalnızca görme engelliler okulunda çalışan bir öğretmenin öğrencilerin de görme engelli olması ve ödevlerini kabartma yazı kullanarak yapmaları dolayısıyla ödev kontrolünde hiçbir sorunla karşılaşmadığı görülmüştür. Sonuç olarak, araştırmaya katılan on görme engelli müzik öğretmenin sadece üçte biri, dijital olarak ödevleri kabul etmesi halinde ikinci bir kişinin yardımına ihtiyaç duymadan öğrencilerinin ödevlerini kontrol edebilecek durumdadır.

Altıncı Alt amaca İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan görme engelli müzik öğretmenlerinin tamamının şu an çalıştıkları okulların yöneticileriyle herhangi bir sorun yaşamadıkları ancak, iki öğretmenin daha önce çalıştıkları okulların yöneticileriyle sorun yaşadıkları tespit edilmiştir.

Kaptan ve Giral tarafından (2015) yapılan araştırma sonucunda, engeli bulunmayan müzik öğretmenleri ve okul yönetimi arasındaki sosyal ilişkilerde, materyal teminine destek olmamaları nedeniyle sorun yaşandığı saptanmıştır. Bu araştırmayla, araştırmamızın bulguları örtüşmemektedir.

Yedinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan on görme engelli müzik öğretmenin sadece üçte birinin MEB tarafından oluşturulan ‘EBA, e-Okul, MEBBİS’ gibi platformların kullanımında genel olarak bir sorun yaşamadığı tespit edilmiştir. Ancak, sitelerdeki güvenlik kodlarının seslendir butonunun olmaması ya da ekran okuyuculara uygun olarak hazırlanmayan, erişilebilir olmayan sistemlerin oluşturduğu sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Bazı katılımcıların bu platformları başkalarından yardım alarak kullandıkları görülmüştür.

Araştırmaya katılan on görme engelli müzik öğretmenin yarısının MEB tarafından verilen hizmet içi eğitimlerde herhangi bir sorun yaşamadığı, birinin hizmet içi eğitimler esnasında kısmen sorun yaşadığı, birinin ise bu eğitimlere çok fazla katılmadığı saptanmıştır. Bu konuda sorun yaşayan öğretmenler, hizmet içi eğitimlerin engellilere yönelik olmaması, eğitim içeriklerinin görsel olması, eğitim içeriklerinin ve bu eğitimlerin sonunda yapılan sınavların erişilebilir olmaması gibi sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Doğan’ın 2004 yılında yapmış olduğu araştırmada da, görme engelli müzik öğretmenlerinin hizmet içi eğitim seminerlerine katılımları da, bu eğitimlerden yararlanamadıkları görülmüştür. Sonuç olarak 2004 yılından bu yana hizmet içi eğitimlerin şartlarında az da olsa bir iyileşme görüldüğü söylenebilir.

Sekizinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar

Bu sorunlara ek olarak araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinden sadece birinin öğrenci davranışlarıyla ilgili sorunlar yaşadığı saptanmıştır.

Öneriler

Araştırmanın sonucunda tespit edilen sorunlara yönelik olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen çözüm önerileri aşağıda verildiği gibidir.

- Görme engelli müzik öğretmenlerinin kendi müzik sınıflarında müziksel okuma-yazma öğretiminde zorlanma sorununun en aza indirilebilmesi için güzel sanatlar liseleri ve müzik öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören tüm görme engelli öğrencilere normal notaların şekilleri ve nasıl okundukları öğretilmelidir. Günümüz teknolojisi, bu materyalleri elle hazırlamanın ötesinde 3D yazıcılarla basma imkanı sağlamaktadır. Her notanın 3D yazıcıyla basılması, hem maliyet, hem yer kaplaması açısından mümkün olmasa da, en azından öğretim materyali olarak, görme engellilerin nota okumayı öğrenmelerini sağlayacak basit materyaller hazırlanmalıdır.

- Görme engelli müzik öğretmenlerinin sınıf yönetimi sorunlarının en aza indirilebilmesi için MEB tarafından engelli öğretmenleri tanıtmak amacıyla kamu spotları, bilinçlendirici sosyal medya videoları hazırlanarak hem çocukların, hem de velilerin engelli öğretmenler konusunda farkındalık kazanmaları sağlanmalıdır. Hazırlanacak bu videolar topluma, engelli öğretmenlerin engellerinden kaynaklı olumsuzlukları kullanmak yerine bilgi ve donanımlarından en üst düzeyde faydalanmayı aşılacak nitelikte olmalıdır.

- MEB tarafından yayınlanan müzik ders kitapları ve kılavuz kitaplarına erişim sorunu için bu kitaplar ya Braille olarak basılmalı, ya da EBA gibi platformlara Braille çıktı alınabilecek dijital bir formatta yüklenmelidir. Görme engelli müzik öğretmenleri materyallerini kendileri temin etmek zorunda bırakılmamalı, diğer öğretmenlerle eşit şartlarda ders yürütme imkanına sahip olmalıdır.

- Görme engelli müzik öğretmenlerinin, öğrencilerin ödevlerini dijital ortamlarda, bilgisayarlar ve akıllı telefonlarda bulunan ekran okuyucular aracılığıyla kontrol edebildiği göz önüne alınacak olursa, günümüz teknolojilerini kullanmaları konusunda hizmet içi eğitimlere tabi tutulmalıdırlar. Okullarda diğer öğretmenler için verilen EBA ve akıllı tahta kullanım seminerleri görme engelli öğretmenler için bir anlam taşımamaktadır. Çünkü görme engelliler, bilgisayarları sesli ekran okuyucular yardımıyla, fare ile değil, yalnızca klavye ile kontrol ederler. Bu nedenle EBA, akıllı tahta kullanımı vb. konularda, görme engelli öğretmenlere uygun hizmet içi eğitimlerin yapılması önemlidir.

- MEB tarafından öğretmenlerin eğitim içeriklerine erişimleri, ders notu girmeleri, resmi iş ve işlemleri takip edebilmeleri amacıyla oluşturulan ‘EBA, e-Okul, MEBBİS’ gibi dijital platformlar görme engelli öğretmenlerin ve görme engelli öğrencilerin erişilebilirliği göz önüne alınarak tasarlanmalıdır. Bu platformlarda yapılacak güncellemeler, her durumda görme engelli öğrenci ve öğretmenler göz önüne alınarak yapılmalıdır. Güvenlik kodlarının sesli olarak verilmemesi halinde, bu platformların kullanımında sorun yaşanması kaçınılmazdır.

- Özel gereksinimleri olan öğrencileri kaynaştırma esaslarına göre eğitmeyi benimseyen MEB; hizmet içi eğitimlere katılım, eğitimlerin sonunda yapılan sınavların erişilebilirliği

konusunda, öncelikle engeli bulunmayan öğretmenler ile engelli öğretmenleri kaynaştırmalıdır. Öğretim ortamlarını engelli öğretmenlere uygun olarak düzenlemeli, eğitim içeriklerini erişilebilir hale getirmeli, içeriklerin yer aldığı sitelerde ekran okuyucu desteği bulunmalıdır.

•Görme engelli müzik öğretmenlerine ve tüm müzik öğretmenlerine ağır derecede zihinsel engeli bulunan öğrencilere uygulanacak müzik öğretim yöntem ve teknikleri, müzik öğretmenliği bölümlerinde bir ders olarak okutulmalıdır.

•Görme engelli müzik öğretmenlerinin ders dışı etkinliklere katılımı, velilerle kurdukları ilişkiler, destekleme ve yetiştirme kurslarında yaşadıkları sorunlar gibi konuların, ileride yapılacak araştırmalarda ele alınması ve çözüm getirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Bağrıyanık, Ö. (2019). Üniversitelerde Mesleki Müzik Eğitimi Alan Görme Engellilerde Piyano Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar (Ankara İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baker, D. (2014). Visually Impaired Musicians Insights: Narratives of Childhood Lifelong Learning and Musical Participation. *British Journal of Music Education*, 31 (2), 113-135.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmin Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Ball, N. (2017). The Experiences of Severely Visually Impaired Students in Higher Music Education. *Sibelius Academy University of the Arts Helsinki. Pedagogical Studies Research Seminar* 12th May 2017.
- Doğan, C., & Nart, S. (2020). Türk Eğitim Müziği Dağarının Görme Engelliler Tarafından Kullanımı İçin Braille Sisteminde Dijital Nota Arşivi Hazırlanması (Ulusal Marşlar Örneği). *Bilimsel Araştırma Projesi Sonuç Raporu*. Bartın Üniversitesi, Bartın. 13 Ağustos 2020 tarihinde acikerisim.bartın.edu.tr/bitstream/handle/11772/6457/ceren%20Doğan%20BAP%20Sonuç%20raporu-sayfalar-1%20-C4-11.pdf?sequence=3&isAllowed=y adresinden erişilmiştir.
- Doğar, C. (2004). Görme Engelli Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Açıdan Karşılaştıkları Güçlükler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gülşen, S. (2002). Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Görev Yapmakta Olan Müzik Öğretmenlerinin Müzik Dersi ile İlgili Karşılaştıkları Sorunlar. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaptan, Z., & Giral, E. (2015). Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Yaşantılarında Karşılaştıkları Problemler (Sivas İli Örneği). *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 39 (2), 173-201. 14 Ağustos 2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/pub/cumusosbil/issue/4353/59528> adresinden erişilmiştir.

- MEB. (2015). Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği. 30 Haziran 2020 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/2015/0417-4.htm> adresinden erişilmiştir.
- Öz, B. (2019). Türkiye’deki Görme Engelli Öğrencilerin Müzik Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunlar ile İlgili Öğrenci Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 323-343.
- Özsökmen, A. (2019). Görme Engelli Öğrencisi Olan Konservatuar Öğrencilerinin Eğitim Sürecine İlişkin Görüşlerinin Betimlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzik Anasanat Dalı, Afyonkarahisar.
- Sazlı, K., Yurtseven, G. (2010). Müzikte Braille: Görmeyenlerin Eğitimindeki Yeri ve Kurumsal Çözüm Önerileri. IX Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, (2), 689-699.
- Seggie, F. N. & Bayyurt. Y. (Eds.). (2017). Nitel Araştırma: Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları. Anı Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara.
- Şendurur, Y. (2016). Görme Engelli Müzik Öğretmenlerinin Görme Engelli Öğrencilerin Çalgı Eğitimi Dersi Sürecine İlişkin Görüşleri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16 (İpekyolu Özel Sayısı), 2477-2488.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 6 (4), 543-559.